

Рогач Світлана
д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
м. Київ, Україна

РОЛЬ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В РЕГУЛЮВАННІ СВІТОВОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Теоретичне осмислення соціально-економічного, історичного змісту існуючих тенденцій державного регулювання інститутів через загальнонаціональну та регіональну політику, з'ясування її сутності, принципів та ролі є ключовим завданням сучасної економічної науки. Особливої актуальності цьому надають реалії розвитку фінансово-монетарного, бюджетно-податкового сектора і ті взаємні впливи, які обумовлюють перспективи формування моделей національної спеціалізації.

Слабка дієвість та низька ефективність існуючих регулюючих механізмів ринкового типу створює передумови, з одного боку, для несправедливого перерозподілу ресурсів і доданої вартості на користь тих суб'єктів міжнародних економічних відносин, які застосовують право сили та конкурентні переваги, а з іншого боку – для дестабілізації економічної та соціально-політичної ситуації в окремих країнах та світовій спільноті загалом.

Внутрішні параметри, умови розвитку, конкурентоспроможність країни значною мірою визначаються ефективністю існуючих в ній інституцій. Інституційна система, на погляд науковців, є сукупністю відносин, що сформовані основними формальними і неформальними правилами, котрі обмежують поведінку економічних агентів та упорядковують взаємодію між ними, а також механізми примусу, що забезпечують дотримання цих правил [1]. Дійсно, нормативні рамки визначають межі людської поведінки і утворюють базис для виробництва, обміну та розподілу.

Формування інституційної системи як чинника інноваційного розвитку національної економіки передбачає обґрунтування комплексу цілей діяльності національних урядів, органів центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також вироблення відповідних рекомендацій щодо шляхів їхнього досягнення. Зокрема, йдеться про такі напрями, як сприяння розвитку освіти, науки, реалізація промислової, технологічної політики, розвиток системи охорони здоров'я, працевлаштування, соціального забезпечення, захисту довкілля та багато інших завдань.

Слід зазначити, що розвиток соціальних інститутів національного, міжнародного рівня та світової економіки, особливо посилюється на початку XXI ст. Він відбувається під знаком лібералізації фінансових систем і ринків, дедалі більшої мобільності капіталу, праці, інформації за умов прискорення технологічного процесу та конкурентного сприяння інноваціям. Наслідком таких процесів є виникнення масштабних світових потоків фінансових ресурсів

позичкового та венчурного характеру, висока міжнародна активність грошей. Саме їх рух провокує нерівномірність економічного розвитку окремих регіонів і країн світу, а також незбалансованість платіжних балансів відкритих національних економік, нестачу ресурсних джерел для здійснення внутрішніх інвестицій, проведення соціально-економічних та структурних перетворень. Це відповідно, викликає потребу в заходах захисного характеру, які мають бути спрямовані на підтримку конкурентоспроможності реального сектора національної економіки, а також на підвищення ефективності фінансової, бюджетно-податкової систем. Такі заходи у поєднанні з традиційним інструментарієм пільг і преференцій, пріоритетів макроекономічного регулювання та протекціоністськими підходами уособлюють інтереси суспільств, держав та господарських агентів. При цьому роль держави у формуванні та реалізації інституціонального середовища, що регулює правила та умови економічного розвитку має бути пріоритетною. Це обумовлюється як глобальними факторами конкурентоспроможності, так і особливостями сучасного етапу розвитку.

Останніми роками якісні перетворення інститутів державності відбуваються в контексті співробітництва органів влади, суб'єктів управління бізнесом і громадянського суспільства, зокрема публічно-приватного партнерства.

При цьому міжнародний досвід надає чимало диверсифікованих прикладів впливу інституційних змін на параметри розвитку національної економіки та її спеціалізації. Зокрема, як зазначають фахівці, в основу формування національної зовнішньоекономічної політики в умовах поглиблення процесу глобалізації, мають бути покладені наступні інституційні елементи [2]:

- принцип єдиної мети та зв'язаності, який означає, що встановленні цілі та програми їхньої реалізації, моніторингу мають бути спрямовані на виконання чітко визначеної місії;
- принцип ієрархії, що передбачає пошук та створення в системі між її елементами зв'язків ієрархічного характеру, тобто певних соціальних, політичних чи екологічних пріоритетів державного розвитку;
- принцип функціональності, який відповідає ситуації, за якої довільна структура тісно пов'язана з функціями системи та її складовими;
- принцип розвитку, який передбачає необхідність врахування змінності економічної системи, її здатності до розвитку, розширення, нагромадження інформації та зміни елементів;
- принцип децентралізації, який направлений на досягнення певного компромісу між центральними та регіональними елементами економічної системи;
- принцип невизначеності, який свідчить, що національна торговельна політика держави є складною системою, поведінку якої достатньо важко передбачити у чітко визначених кількісних вимірах.

Узагальнюючи сучасний світовий досвід, слід зазначити, що динамізація економічного розвитку, успішні соціально-економічні реформи потребують залучення значних обсягів фінансових ресурсів, котрі необхідно вкладати насамперед в людський капітал, освіту, науку, охорону здоров'я [3].

При цьому, слід зазначити, що постіндустріальній економічній модернізації

суттєво сприяє не лише розвиток гуманітарного потенціалу, а й розвиток високотехнологічної, наукомісткої промисловості та активна зовнішня політика щодо підтримання національних стратегічних пріоритетів розвитку. Тривалий характер та особливості кризових явищ з початку ХХІ ст. потребують посилення лідируючої ролі держави у створенні якісних інститутів, макроекономічної політики, структурних перетворень. Зміни в глобальному економічному середовищі та хвилі криз, властивих йому, свідчать про те, що навіть найефективніші механізми державного регулювання мають змінюватися відповідно до національних інтересів, а також до світових тенденцій та принципів ринкового господарювання.

У загальній концепції розвитку інституційної системи управління замість традиційної орієнтації на програмно-цільовий підхід необхідно впроваджувати інституціональне проектування, що направлене на врегулювання складної системи взаємовідносин між економічним та соціальним розвитком національної економіки.

Список використаних джерел

1. Єфременко Т.І. Податки в інституційній системі сучасної економіки / Т.І. Єфременко: НАН України, Ін-т екон. та прогнозування. – К., 2011. – 688 с.
2. Юзба В.О. Міжнародний досвід інституційного впливу на параметри національної спеціалізації / В.О. Юзба // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – К.: 2009. – № 3. – С.119-126.
3. Руденко Н.В. Інституційне регулювання зайнятості у контексті розвитку соціальної сфери в Україні: міжнародні контексти / Н.В. Руденко // Соціальні аспекти розвитку сучасної відкритої економіки: Україна в контексті міжнародного досвіду: зб. наук. праць № 1. – К.: 2007. – С. 127-133.

